

ALT BAŐLİKLER

- Yazılı Kompozisyonda Takip Edilecek Yöntem
 - *Zihinsel Hazırlık*
 - *Yazılı Kompozisyonda Plan*
- Yazılı Kompozisyonda Şekil Planı
- Paragraf ve Paragrafta Plan

YAZILI KOMPOZİYONDA TAKİP EDİLECEK YÖNTEM

Kompozisyonda amaç **ele aldığımız konuyu en doğru, etkili ve güzel bir şekilde karşımızdakilere aktarmaktır**. Bu sebeple, yazılı ve sözlü kompozisyon çalışmalarını kendine özgü yöntemler kullanarak başarılı kılabiliriz. Konu ile ilgili aklımıza gelen her şeyi karma karışık aktarırsak ortaya çıkan sonuca kompozisyon demek mümkün olmayacaktır.

YAZILI KOMPOZİYONDA TAKİP EDİLECEK YÖNTEM

Kompozisyonda amaçladığımız konuyu en doğru, etkili ve güzel bir şekilde yazmamız gerekir. Bu amaçla yazma çalışmaları yaparken aklımıza gelenleri yazmamız kompozisyonun başarısını etkiler.

Yine konuşmada bazı yanlışlar gözden kaçabilir. Ancak yazı kalıcı olduğu için bu tür yanlışlar kolayca fark edilir ve anlatımın amacını engelleyebilir. Onun için *yazılı anlatımı tercih eden kişi, konuyu zihninde iyice canlandırmak, planlamak ve ona uygun kelimeleri dikkatlice seçmek zorundadır.* Yine seçtiği kelimeleri zengin bir dil birikimiyle, kurallara uygun bir şekilde bir araya getirerek, açık, anlaşılır, duru cümleler kurabilmelidir.

YAZILI KOMPOZİZYONDA TAKİP EDİLECEK YÖNTEM

Bir yazılı kompozisyonda başarılı olmak için üç aşamadan oluşan şu yöntem takip edilmelidir:

I. Zihinsel Hazırlık

II. Yazıyı Planlama

III. Anlatım

ZİHİNSEL HAZIRLIK

- ❖ Herhangi bir konuda kompozisyon yazarken düşülen en büyük hata, ***konu ile ilgili hiçbir zihinsel hazırlık yapmadan, konuyu kafasında canlandırmadan çalاکalem yazıya başlamaktır.*** Böyle bir durumda yazıda bir mantık bütünlüğü sağlanamamakta, sık sık konudan uzaklaşmakta, paragraflara arasında anlam ilişkisi kurulamamakta, dolayısıyla da iyi bir yazı ortaya çıkmamaktadır.

ZİHİNSEL HAZIRLIK

Bir kompozisyon yazmaya başlamadan önce, Őu dört aşamadan geçerek konuyu bütün boyutlarıyla zihninizde canlandırabiliriz:

- a - Konuyu belirlemek*
- b - Konuyu sınırlandırmak*
- c - Konunun ana fikrini ve yardımcı fikirlerini bulmak*
- d - Ana fikri ve yardımcı fikirleri somutlaŐtıracak bululŐlar yapmak*

A- KONUYU BELİRLEMEK

Kompozisyon yazarken çeşitli türlerden bir eser, bir atasözü veya özlü söz çıkış noktamız olabilir. Burada bize düşen en önemli görev konunun ne olduğunu tam olarak anlamaktır. Mesela yazımız M. Cemal Kuntay'ın:

***“Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır,
Toprak eğer uğruna ölen varsa vatandır.”***

mısraları üzerine olsun. Burada konu **“bayrak”, “bayrak için dökülen kan”, veya “toprak parçası”** olamaz. Kompozisyonu yazacak kişi, önce zihninde bu yazının konusunun **“vatan sevgisi”** olduğunu belirlemeli ve diğer adımlarını bu konuya göre atmalıdır.

A- KONUYU BELİRLEMEK

Bir önceki sayfada bahsedilen örnekte belirtileni yaparken dikkat edilmesi gereken bir başka husus da **konu ile ana fikri birbirine karıştırmamaktır**. Bu aşamada konunun tam anlaşılabilmesi için, verilen parçada, varsa, ***bilinmeyen kelimelerin anlamlarının da tespit edilmesi*** gerekir.

B- KONUYU SINIRLANDIRMAK

Her konu içinde çeşitli parçalar barındıran bir bütündür. İyi bir yazılı anlatım için düşünce aşamasında yapacağımız ikinci önemli iş, **gerekiyorsa, konuyu sınırlandırmaktır**. Böylece sınırları belirlenmiş bir alanımız olacağı için düşünce karmaşası ve dağınıklığıyla karşılaşmamış oluruz.

B- KONUYU SINIRLANDIRMAK

- ❖ Mesela **“Çevre Kirliliği”** konulu bir makale yarışmasına katılsak, bu konuyu kafamızda canlandırırken konunun birçok boyutu olduğunu görürüz: **“toprak kirliliği”, “su kirliliği”, “hava kirliliği”, “gürültü kirliliği” vb. gibi.**

B- KONUYU SINIRLANDIRMAK

Konunun bütün boyutlarını yazacağımız yazıda anlatmaya kalktığımızda iki temel problemle karşılaşabiliriz:

- 1- Yazının teknik olarak belirlenen sınırlarını aşabiliriz (Genellikle bu tür etkinliklerde kelime sınırlaması konulmaktadır).
- 2- Konunun bütün boyutlarıyla ilgili bilgimiz olmayabilir veya konunun her boyutu bulunduğumuz çevre için sorun olmayabilir.

B- KONUYU SINIRLANDIRMAK

Konunun bütün boyutlarını yazacağımız yazıda anlatmaya kalktığımızda iki temel problemle karşılaşabiliriz:

- 1- Yazının etkinliklerde
- 2- Konunun her boyutu

❖ *Diyelim ki, doğduğumuz, yaşadığımız şehir veya bölgede tarımsal faaliyetler kısıtlıysa "toprak kirliliği" problemi kafamızda zor canlanır. Ancak okuduklarımız veya duyduklarımızla bir fikir ileri sürebiliriz. **Hâlbuki bir sahil kentinde yaşayan kişi için "deniz kirliliği" bizzat yaşanan bir olgu olduğu için bütün canlılığı ve boyutlarıyla problem ve çözüm önerileri tespit edilebilir.** O halde herhangi bir konu üzerinde yazarken, konu genel hatlarıyla tanıtıldıktan sonra, konunun en iyi bilinen boyutuna odaklanmalıdır. Bir başka deyişle konu sınırlandırılmalıdır.*

C- KONUNUN ANA FİKRİNİ VE YARDIMCI FİKİRLERİNİ BULMAK

- ❖ *Konuyu belirleyip, sınırlandırdıktan sonra atılacak üçüncü adım konunun ana fikrini tespit edip, bu ana fikrin hangi yardımcı fikirlerle destekleneceğini bulmaktır.*
- ❖ **"Ana fikir; bir yazarın kendi görüş, anlayış ve sezgisine göre, ele aldığı konunun, işleyişinde temel tuttuğu ve okuyucu tarafından anlaşılmasını istediği fikirdir."** Dolayısıyla ana fikir yazarın yazıda ulaşmak istediği amaç, okuyucusuna vermek istediği temel düşüncedir.

C- KONUNUN ANA FİKRİNİ VE YARDIMCI FİKİRLERİNİ BULMAK

❖ *Konuyu belirleyip, sınırlandırdıktan sonra atılacak üçüncü adım konunun ana fikrini tespit edip, bu ana fikrin hangi yardımcı fikirlerle destekleneceğini bulmaktır.*

❖ **"Ana fikir; bir konunun, işleyişi istediği fikirdir okuyucusuna ve**

❖ *Ana fikri somutlaştırmak için kullanılan fikirlere yardımcı fikirler denir. Yardımcı fikirler birden çok sayıda olması gerektiği için çeşitli paragraflara yayılmışlardır. Özellikle yazının gelişme bölümünde karşımıza çıkacak paragrafların her birisi ana fikri desteklemek için kullanılan yardımcı fikir paragraflarıdır.*

aldığı masını amaç,

C- KONUNUN ANA FİKRİNİ VE YARDIMCI FİKİRLERİNİ BULMAK

ÖRNEK:

1- Konu:
**"Ne Mutlu Türküm
Diyene."**

2- Ana fikir:

**"Türk milletinin bir ferdi
olmak büyük bir övünç
sebebidir."**

3- Yardımcı fikirler:

- Türk milletinin bir parçası olmak, etnik değil sosyolojik bir olgudur.
- Türk milleti tarihe yön vermiş büyük bir millettir.
- Türk milletinin insani hasletleri (özellikleri) üst düzeydedir.
- Türk milleti yarattığı kültür ve medeniyetle dünyayı etkilemiştir.
- Türk milleti kendi kutsallarına dokunulmadığı sürece barışın simgesidir.

C- KONUNUN ANA FİKRİNİ VE YARDIMCI FİKİRLERİNİ BULMAK

ÖRNEK:

1- Konu:

Vatan, çalışkan insanların omuzları üstünde yükselir.
(Tevfik Fikret. Vatan Sevgisi)

2-Ana fikir:

Gerçek vatanseverlik, vatanın yükselmesi ve gelişmesi için her sahada çalışmaktır.

3- Yardımcı fikirler:

- Vatan sevgisi sözde kalmamalıdır.
- Gerçek vatanseverler, ilim, sanat ve teknoloji sahalarında çok çalışarak vatanlarına hizmet ederler.
- Her çalışmada ülkesinin çıkarlarını da düşünen vatanseverlerin az olduğu ülkeler dünyayla yarışamaz.
- Bir ülkenin yükselmesi, gelişmesi, refaha ulaşması sahip olduğu çalışkan fertleriyle mümkündür.

D- BULUŞ YAPMAK

Kompozisyon yazarken geçirmemiz gereken ilk aşama olan zihinsel hazırlığın son adımı buluş yapmaktır. Buluş yapmak bir önceki aşamada bulduğumuz **ana fikri ve yardımcı fikirleri bilgi ve birikimlerimizi kullanarak zihnimize canlandırmak**, böylece bu fikirleri **somutlaŐtırmaktır**. Buluş veya buluşlar ana fikrin ve yardımcı fikirlerin okuyucu üzerindeki etkisini daha da artıracak ve yazıyı hem akıcı, canlı hem de inandırıcı kılacaktır.

D- BULUŞ YAPMAK

Kompozisyon yazarken geçirmemiz gereken ilk aşama olan zihinsel hazırlığın son adımı buluş yapmaktır. Buluş yapmak bir önceki aşamada bulduğumuz **ana fikri ve yardımcı fikirleri bilgi ve birikimlerimizi kullanarak**

zihnimizde

buluşlar ana

artıracak ve

- ❖ *Zihnimizde canlandırdığımız bu konularla ilgili kısa notlar alıp, anlatma safhasında bu notlardan faydalanabileceğimiz gibi konuyla ilgili çevremizdekilerin düşüncelerinden, hakkında önceden yazılmış yazılardan da faydalanılabilir.*
- ❖ *Bu zihinsel hazırlıklardan sonra artık yazılı kompozisyonun ikinci aşaması olan "planlama" kısmına geçebiliriz.*

ş veya
ha da

YAZILI KOMPOZİSYONDA PLAN

- ❖ Üzerinde yazı yazacağımız herhangi bir konuyu zihnimizde canlandırıp buluşlar yaptıktan sonra bunları belirli bir düzen içinde önem sırasına koymak gerekir. İşte bu çalışmaya yazıda plan denir. ***Plan, kompozisyonun temelidir.*** Plansız bir yazıda düşünceler, tekrarlanabilir, birbiriyle çelişebilir ve anlaşılır, takip edilebilir olmaktan çıkabilir.
- ❖ ***Plan bize neyi, ne zaman, niye, hangi sırayla yazacağımızı sağlayacağı için bir kompozisyonun olmazsa olmaz şartıdır.***

YAZILI KOMPOZİSYONDA PLAN

İyi bir planın başlıca faydaları şunlardır:

- ❖ *Neyin, ne zaman, hangi sırayla yapılacağı bilindiği için yazıda bir anlam ve mantık bütünlüğü oluşur.*
- ❖ *Plan yazıda tekrarları önleyerek yazının akıcılığını sağlar.*
- ❖ *Yazılacaklar daha önceden bilindiği için kompozisyon heyecanlanmadan, bocalamadan, rahatça yazılabilir. Bu da güzel bir kompozisyonun ortaya çıkmasını sağlar.*
- ❖ *Böyle bir alışkanlık hayatın her safhasında planlı yaşamayı da sağlar. Böylece hayata bir plan, düzen içinde bakabilme becerisi kazanılır.*
- ❖ *Güzel yazılar ortaya çıkacağı için, daha sonra yapılacak bu tür etkinlikler zevkle yapılır.*

PLAN ÇEŞİTLERİ

Yazılacak yazının türüne göre üç tür plan vardır:

a) Harekî (devinsel) plan

Harekete dayalı plandır. **Olaya dayanan yazılarda (hikâye, roman, tiyatro, masal vb.) kullanılan plandır.** Bu tür planlarda yazının çıkış noktası olan olay veya olaylar belli bir düzen içinde sıralanırlar.

PLAN ÇEŞİTLERİ

b) Fikrî-Mantıkî (düşünsel) plan

Temel felsefesi fikir (düşünce) olan yazı türlerinde (makale, fıkra, eleştiri, deneme, sohbet vb.) kullanılan plan türüdür. Bu planda ele alınan düşünce, çeşitli açılardan ele alınarak ve çeşitli yöntemlerle (açıklama, örneklendirme, tanımlama gibi) ispat edilmeye çalışılır.

c) Hissî (duygusal) plan

Duyguya dayalı bu plan duygu, hayal ve heyecan gibi özellikler taşıyan şiir ve mensur şiir gibi yazılı anlatım türlerinde karşımıza çıkar.

YAZILI KOMPOZİSYONDA MUHTEVA (İÇERİK) PLANI

Yazılı bir kompozisyon çalışması içerik olarak üç bölüm olarak planlanır:

a) Giriş bölümü

Harekî (devinsel) planlarda "**serim**" adıyla da karşımıza çıkan giriş bölümü yazılı anlatımın **başlangıç bölümüdür**. Bu bölümde, fazla bir ayrıntıya girmeden konu, kısaca ortaya konur. Özellikle **fıkrî planların uygulandığı yazılarda giriş bölümü oldukça kısa olmalıdır**. Olay yazılarında ise giriş bölümü birkaç paragraftan oluşan daha uzun bölümler olarak karşımıza çıkabilir. Bu bölüm yazının anahtarı gibidir. Onun için okuyucunun ilgisini çekecek bir tarzda oluşturulmalıdır.

YAZILI KOMPOZİSYONDA MUHTEVA (İÇERİK) PLANI

b) Gelişme bölümü

Harekî planla yazılan, olaya dayanan metinlerde **“düğüm”** bölümü adıyla tanımlanan gelişme bölümünde yazar zihinsel hazırlık bölümünde anlattığımız ana fikri ve yardımcı fikirleri bulma ve buluş yapma aşamasında belirlediği düşüncelerini mantıklı bir sıra içerisinde bu bölümde kullanır. ***Gelişme bölümü yazının en geniş bölümüdür. Birkaç paragraftan oluşabileceği gibi yazının türü ve konusuna göre sayfalarca ve birçok paragraftan da oluşabilir.*** Bu bölümde, daha önceden tespit edilen yardımcı fikirler, her biri ayrı bir paragrafta olmak üzere, kullanılır. ***Gelişme bölümünde girişte ortaya konulan konu bütün yönleriyle ele alınır, irdelenir ve ispatlanmaya çalışılır.***

YAZILI KOMPOZİSYONDA MUHTEVA (İÇERİK) PLANI

- ❖ Bu bölümde *paragraflar benzer uzunlukta* kurulursa okuyucunun paragraflardaki anlam ilgisini takibi kolay olur. Dolayısıyla daha kolay anlaşılabilir ve kavranan bir metin ortaya çıkar.
- ❖ Olay yazılarında bu bölümde *girişte tanıtılan olay gelişir ve okuyucuda bir merak duygusu* uyandırılmaya çalışılır.
- ❖ Giriş bölümü oluşturulurken *hedef kitlenin ihtiyaçları, eğitim seviyesi, yaş grubu* vb. dikkate alınmalı, yazı buna göre planlanmalıdır.

YAZILI KOMPOZİSYONDA MUHTEVA (İÇERİK) PLANI

c) Sonuç:

- ❖ Olay metinlerde **“çözüm”** bölümüdür. Bu bölümde, giriş bölümünde tanıtılan, gelişme bölümünde bütün ayrıntısıyla irdelenen konuyla ilgili bir hükme, yargıya varılır. Bu bölüm yazının ana fikrinin işlendiği bölümdür.
- ❖ Olay yazılarında ise çözüm bölümünde, ***gelişme bölümünde okuyucuda uyandırılan merak duygusu giderilir ve olay bir çözüme kavuşturulur.***
- ❖ Sonuç bölümü özellikle ***düşünce yazılarında olabildiğince kısa, açık ve dikkat çekici olmalı, okuyucuyu ana fikir konusunda ikna etmelidir.***

YAZILI KOMPOZİSYONDA ŞEKİL PLANI

a) Sayfa düzeni

Yazılı kompozisyonlar rasgele kâğıtlara değil, **çizgisiz, "A4" kâğıdı** dediğimiz belirli boyuttaki kâğıtlara yazılmalıdır. Kâğıtlar temiz ve kırışmamış olmalıdır. Kompozisyon yazılılarında sadece **kurşun kalem kullanılmalı**, ödevlerde ise mavi veya siyah renkli tükenmez veya mürekkepli kalem kullanılabileceği gibi, bilgisayar da kullanılabilir.

YAZILI KOMPOZİSYONDA ŞEKİL PLANI

a) Sayfa düzeni

Yazılı kompozisyonlar rasgele kâğıtlara değil, *çizgisiz, "A4" kâğıdı* dediğimiz belirli boyuttaki kâğıtlara yazılmalıdır. Kâğıtlar temiz ve kırışmamış olmalıdır. Kompozisyon yazılılarında sadece *kurşun kalem kullanılmalı*, ödevlerde ise mavi veya siyah renkli tükenmez veya mürekkepli kalem kullanılabileceği gibi, bilgisayar da kullanılabilir.

YAZILI KOMPOZİSYONDA ŞEKİL PLANI

- ❖ Hatta geri dönüşler ve düzeltmeler daha kolay olduğu için imkân dâhilinde ***bilgisayar tercih edilmelidir.***

Yazı kâğıda geçirilirken genellikle şu ölçüler kullanılır:

- ❖ Kâğıdın sol üst köşesine ad-soyad, sınıf, numara, bölüm gibi kimlik bilgileri yazılır. Bunların altına satır başı yapılarak konu yazılır.
- ❖ Konunun altına kâğıdı ortalayarak başlık yazılır.
- ❖ Başlık kâğıdın 3 cm altına yazılır.
- ❖ Kâğıdın sol tarafında 2.5/3 cm, sağ tarafında 2 cm, alt tarafında da 2.5/3 cm boşluk bırakılır.
- ❖ Kâğıdın sağ üst köşesine de günün tarihi yazılır.
- ❖ Satırbaşı 1 cm veya 5 harf içeriden başlatılır.

YAZILI KOMPOZİSYONDA ŞEKİL PLANI

b) Başlık

Kompozisyonda mutlaka olması gereken hususlardan birisi de, kompozisyona bir başlık koymaktır. **Başlık bir bakıma yazınızın adıdır.** Kullanılan başlığın orijinalliği ve başarısı okuyucuyla yazıyı bütünleştirir. Bir bakıma başlık, yazının kapısını açan anahtar gibidir. ***Başlığı bulunmayan bir kompozisyon kesinlikle tam bir kompozisyon değildir.***

YAZILI KOMPOZİSYONDA ŞEKİL PLANI

- ❖ Kompozisyonda başlık yazmanın ne zaman olması gerektiği sorusunun kesin bir cevabı yoktur. *Başlık istenirse yazıya başlarken, istenilirse de yazı bitirildikten sonra konulabilir.* Ancak konunun çerçevesini belirlemesi ve yazıyı yönlendirmesi açısından **başta konulması daha faydalı olabilir.** Ancak bu tamamen kişisel bir tercihtir ve yazar kendini nasıl rahat ve verimli düşünüyorsa başlık tercihini de ona göre yapabilir.

YAZILI KOMPOZİSYONDA ŞEKİL PLANI

- ❖ Yazılarda kullanılan başlıklar (Akademik yazılarda bu kural göz ardı edilebilir.) mümkün olduğunca **kısa, konu ile ilgili, albenisi olan ilgi çekici bölümler** olmalıdır. Uzun, konu ile ilgisi olmayan başlıklar okuyucunun ilgisini dağıtacağı için okuyucunun okuma isteğini de azaltır.
- ❖ Başlıklar *yazının üstüne sayfa ortalanarak* yazılır. **Başlıklarda büyük temel harfler kullanılır. Bağlaçlar ise küçük harfle başlar. Soru ve ünlem anlamı taşıyan başlıklar dışında, başlıklarda herhangi bir noktalama işareti veya süsleme kullanılmamalıdır.**

YAZILI KOMPOZİSYONDA ŞEKİL PLANI

c) Yazı düzeni

Kompozisyonda yazı düzeni konusunda şu hususlara dikkat edilmelidir:

-Yazı eğer elle yazılıyorsa, **düzgün ve okunaklı yazılmalı**, kelimeler kurallarına uygun olarak birbirinden ayrılmalıdır. *Okuma sırasında kelimeler birbirine karışmamalıdır.*

-Satır aralarındaki **boşluk 1 cm veya 1.5 cm** olmalıdır. Paragraflar arasındaki boşluk ise bundan fazla olmalıdır.

-Satır sonuna sığmayan kelimeler hecelerine ayrılırken, Türkçenin hece bölünme kuralları dikkate alınmalı ve kelimeler bölünmemelidir.

PARAGRAF (YAZI BÖLÜMÜ) VE PARAGRAFTA PLAN

- ❖ Paragraf, Latince yazı ve bölüm anlamına gelen iki kelimeden oluşur ve Türkçe karşılığı olarak **“yazı bölümü”** olarak kullanılır. Paragraf kısaca **“Bir duyguyu, bir düşüncüyü veya bir olayı değişik yönlerden açıklayan yazı bölümüne”** denir.

PARAGRAF (YAZI BÖLÜMÜ) VE PARAGRAFTA PLAN

Daha önceki bölümlerde *yazının zihinsel hazırlık döneminde yapılması gereken etkinliklerden birisinin de yazının ana fikrinin ve yardımcı fikirlerinin bulunması olduğunu* söylemiştik. İşte paragraf, her bir yardımcı fikrin ayrı bir yazı bölümü olarak oluşturulmasıdır. Yazıdaki bu bölümler hem yazının kolay anlaşılmasını sağlar hem de yazının çeşitli boyutlarının birbirini takip eden bir anlam bütünlüğü içinde sunulmasını sağlar.

Konun Devamı için Lütfen Tıklayınız!